

Vannak belső és külső szent helyek, amiket az ember, ha költő, a versírás zárandokútján próbál újra, meg újra megközelíteni – a költő mint zárandok, és a versírás mint zárandokút.

Számomra ilyen szakrális helyé vált két északi ország: Finnország, és Norvégia. Hogy mitől válhattak számomra meghatározó földrajzi pontokká, annak több oka van: a szerelemnek köszönhetően, a tisztaságuk miatt, és a természetközelségük okán – röviden szólván azért, mert a hely szelleme kegyes volt hozzánk.

Természetköltőket olvasva jutott eszembe a következő megállapítás: az elemek közelében születő költészetben szükségszerűen mindig van valami elementáris.

A kiváló költőnő, Gergely Ágnes, a finnországi élményeken alapuló, Acsai-Varga Veronika képzőművésszel közös kötetemről (*Két ég satujában*) szóló írásának találóan a *Tapintható transzcendens* címet adta: „Ez a hold azonban Finnország holdja, a fehér éjszakáké, amelyekben összeér a hajnal a sötéttel, a tó lúdbőrös vize a horizonttal, másképp, mint délebbre Európában: tapinthatóbban.”

Számomra maga a természet ez a tapintható transzcendens.

Ugyanebben az írásában Gergely Ágnes az izlandi Halldór Laxness-t idézi, amikor azt írja, hogy a végtelen hómezőkön a költészetnek semmi nem áll az útjába. Finnországra a nagy távlatok jellemzők, a szabadságérzés, az akadálytalanság, a szárnyaló fantázia. Az ég valahogy alacsonyabbnak tűnik, még a lapos, pirosra festett csűrőknek is elérhető közelségben van. Nem csoda, ha erről az égről ez jutott eszembe: „A föld nem szökhet meg a menny elől”.

Norvégia, ez a másik északi ország, sok hasonlósága ellenére különbözik a finn tájtól. Norvégia a magasságok és a mélységek országa. A magasságot a hegyek képviselik, a mélységet a fjordok. Az előbbiből néhányat megmástunk, az utóbbiban jókat fürödtünk.

Kun Árpádék faházából kitekintve (Árpád verseit nagyon szeretem, Norvégiában az ő házukban lakhattunk közel két hónapig) három hegyre látam – a három közül kettő csúcán hófoltok fehérlettek júniusban is. Állatokra hasonlítottak, melyek téli bundájuknak nagy részét már nyárra cserélték, és csak néhány helyen maradtak még itt-ott fehér szőrpamacskok a hátukon. De az én képzeletemben ezek a hegyek legtöbbször mégis óriás bálnákká változtak át. Ebből írtam meg a *Fjord-bálnák* című Ted Hughesnak

Acsai Roland 7

A NORVÉG-ESSZÉ, AVAGY OLVASNI ISTEN TENYERÉBŐL¹

ajánlott gyerekversemet: „Az ablakon túli hegyek / Ősöreg, óriás cetek, / Mik felúsztak a fjordokon, / Orrlyukaikból lett orom.” A harmadik hegy felénk néző oldala meredek, szürke sziklafal volt. Feleségem azt mondta, ha sokáig nézi, a sziklák, a kiszögellések troll-pofákká alakulnak át. Van tehát

8 minek táplálni a norvég képzeletvilágot. A mitológia lényei itt nem csupán porosodó könyvlapokon élnek, hanem közöttünk (fölöttünk és alattunk).

Minden fjordnak megvan a saját, külön színrnyalata: Solvornnál tinta-fekete a víz, míg Gaupnében és Luster felé haladva türkiz. Egészen valószínűtlenül türkiz. Vera szerint, ha megfesterne, el sem hinnék, hogy valóban ilyen.

Norvégiában a természet, ez a tapintható transzcendencia mindig érezteti a szubjektumnál mélyebb, magasabb, erősebb mivoltát. A *Bálna* című versemben így fogalmaztam ezt meg: „A bálna-bébi már csak ráadás volt – / Beavatás a megnevezhetetlenbe. / Váratlanul bukkant fel a fjord sima / Türkizéből. Úszó foncsor a tükörben: / Fekete hát, hegyes uszony. / Aztán elmerült, majd újra felbukkant, / Mint egy belső kép, a szív legmélyéről, / Vagy még mélyebbről, / Mert a fjord mélyebb a szívnél.” Az itt írt verseim talán ennek a beavatásnak köszönhetően objektívebbek lettek. „Ha megvan a saját hangod, már csak nézni kell” – mondja az észt költő, Tonu Onnepalu. Norvégiában már nekem is csak néznie kellett.

Az emberek errefelé magas hegyektől körbevett völgyekben élnek. Ez kikerülhetetlenül el-, és bezártságérzést eredményez. De ez a bezártság egy templom bezártsága. Mintha az egész völgy egy fatemplom lenne: „Egy nagy templom ez a völgy is / eső hull be az égi palán -, / Sziklák falán, erdők falán / Is van egy kulcslyuk talán, talán. / Azon át leskelődik, / Ki a hegy-völgyeket őrzi.” – írtam egy másik gyerekversemben.

Máskor a völgyet nem templomnak, hanem egy tenyérnek éreztem, egy óriási tenyérnek: Isten tenyerének. A hely neve, Gaupne egyébként valóban *tenyér* jelent: „A táj, mint egy tenyér. / Nem mondom ki, hogy [istené]. / Kettészeli a gyorsodrású, / Türkizkék folyó sorsvonala [...] Állunk a völgy fölött, a hegyoldalban – / Apró jósok, akik egy hatalmas, / Sziklakérges tenyérből akarnak olvasni.”

Ottlétünk két hónapja alatt sorra jártuk a környék templomait. Szerencsére elég sok régi templom maradt fent. A házunk mögötti sziklafal alatt az új fatemplom állt, szélkakással a csúcsán. Nem sokkal távolabb tőle a régi templom. Az ódon fa illatát már az útról érezni lehetett. Sokat járunk ide, meg általában a környéken található temetőkbe. A sírkertekből nyílt a legszébb kilátás. Kicsi, puritán épületek az itteni templomok, csodáltam, hogy valaha is elfért benne gyülekezet. A rúnakövekhez hasonlatos sírköveket elnézve megállapíthattuk: az emberek sokáig élnek errefelé. De az is lehet,

hogy meg sem halnak, hanem szarvassá, sziklává vagy nyírfává változnak a metamorfózis rendje szerint, melyet az urnesi dongatemplom, Norvégia legöregebb, a 11-ik században épült fatemplomának falába vésvé is megörökítettek: a kígyóból inda lesz, az indából az Iggdrasil ága, amit egy szarvas legel.

9

Norvégiában eltöltött időnket bálnák úszták át, ezek a bibliai, mitikus, de ugyanakkor valóságos lények, a föld legkülönösebb emlései: először a bálnaszerű hegy, aztán a fjordban látott, igazi, élő bálna bébi. A harmadik bálnával a Dale-templom mennyezetfreskóján találkoztunk: „A fjord fölött, mint a vizek lelke, felhő lebeg. / Napok óta nem láttunk eget. / Csak a templom boltozatán, felfestve: / Nap, hold, csillag-hó, pelyhekben. / És az a bálna. Szellemfehéren, / Ahogy átúszik kezdeten, végen” – írtam róla. Azt hiszem, Norvégiában a bálna volt a hely szellemének megtestesülése.

Eszemből nem maradhat ki Wittgenstein sem, akinek kunyhója volt Skjoldenben², nem messze Gaupnédtől, és aki így emlékszik vissza Norvégiában eltöltött időszakra: „amikor 1913-14-ben Norvégiában tartózkodtam [...] érzésem szerint mintha [...] a gondolkodás új irányai és mozdulatai születtek volna meg bennem” – szól a hely ihlető erejéről tanúskodó idézet.

Lengyel Balázs szerint József Attila számára a lepusztult proletárnegyedek metaforák voltak, amivel kifejezhette lelki tartalmait. Számomra észak az a metafora, aminek segítségével kifejezhetem, amit közölni szeretnék a létezésről, a világról, a szakralitásról.

Egyszerre külső és belső táj, amit újra és újra meg kell próbálnom elérni.

Új Forrás 2011/02 – Acsai Roland: A norvég-esszé,
avagy olvasni Isten tenyeréből

¹ Ez az esszé voltaképpen a *Két ég satujában* keletkezéstörténetéről szóló, önelemző írásom, a *Vers északfokának* ikeresszéje, ahogyan a következő norvégiai élményeket feldolgozó verseskötetem is az említett kötet ikerkönyve lesz.

² Wittgenstein 1914-ben egy kunyhót építtetett a Sognefjord legvégén lévő Skjolden határában. Kunyhója az Eidsvatnet nevű gleccsertől áll, a hegy egyik különösen nehezen megközelíthető pontján. A kunyhóból mára sajnos már nem maradt más csak sziklából hordott alapja.